

világa 3. k./ is megtudhatta volna /41/, hogy a Madár, Galamb, Galambos, Galambod, Csóka, Csókád, Gödény, Sólyom, Ölyves, Kaba, Kánya, Hollód a középkorban személynevek is lehettek. A Ludvég /régebben Ludvégfalva/ erdélyi községnévről pedig KNIEZSA említett műve alapján a következőt írtam: "Nem összetett szó, semmi köze sincs sem a lúd-hoz, sem a vég-hez, hanem csak a Lajos személynév német Ludwig alakjának magyaros, esetleg népetimológiával is megtámogatott változata" /183/. Már az is feltűnhetett volna, hogy nincs Sasvég, Hollóvég, miért éppen Ludvég fordul csak elő.

Az adattárban felsorolt helységnevek egy jelentékeny része valóban közvetlenül madárnévből vált helységnévvé. Így a Csóka-kő a következő jelentésváltozásokon eshetett át: 1. sziklás hegy, amelyen csókák tanyáznak > 2. az e hegyre épült vár > 3. A vár alá tömörült település. Ugyancsak minden valószínűség szerint közvetlenül madárnévből származhatnak a Csókástelek, az Esztrágszigete, a Fecskés, a Füred községek, a Hattyas nevű tavak, Hollókő stb. Személynévre gyanúsak azonban a -falva, -háza utótagú helységnevek /pl. Csókafalva, Hollóháza, Ludvégfalva, Madarasfalva, Solymosfalva, Varjúfalva/. Fácánfalva-nál utalni lehetett volna arra, hogy a Zala megyei Nova község határában található egy Fácányos lap dűlőnév /ZmFrn 138/61/. A pacsirta szóra a TESz. idéz 1338-ból adatot az OklSz.-ből: In possessione Pacirtasteluk...

Elismerem, hogy biztos kritériumok híján nehéz elválasztani az elsődleges /madárnév > helységnév/ és a másodlagos /madárnév > személynév > helységnév/ adatokat, de erre a nehézségre rá kellene mutatni. Ezt megtette a szerző korábbi dolgozatában /MNy. LXV, 311/, de itt is meg kellett volna említenie.

KÁLMÁN BÉLA

MOZDONYNEVEK

J. SOLTÉSZ KATALIN e témáról a következőket írja: "A hajók mintájára nevet adtak a mozdonyoknak, léghajóknak, repülőgépeknek is, amíg ezeknek a gyártása nem tömegtermelés volt" /A tulajdonnév funkciója és jelentése. Akadémiai. 1979. 75/. Majd

így folytatja: "hiába adnak egyedi nevet a svájci államvasutak mozdonyainak..., ezt az ember nem jegyzi meg" /uo./. Így is van! Legfeljebb lexikonokból, visszaemlékezésekből tudjuk, hogy nemcsak Svájcban, hanem másutt is voltak ilyen egyedi nevek. Az Esti Hírlap tudósításában ezt olvashatjuk: "125 éve nyitották meg a Bruck-Győr közötti vasútvonalat. 1855. december 24-én, karácsony napján pöfögött be az első gőzmozdony vontatású szerelvény a győri pályaudvarra. A város német nevét viselő Raab gőzmozdony a bécsi mozdonygyárban készült..." /1981. február 2. 4. o./. Lássunk azonban eredeti magyar neveket is! Az első magyar gőzmozdony neve Derű volt, az első gyorsmotorvonaté pedig Árpád /UMLex. 6: 624-5/.

Ha manapság nem is adnak egyedi nevet a mozdonyoknak, de a típusoknak már igen. Bár az igaz, hogy ezek a nevek inkább csak szűkebb szakmai körökben használatosak, így jóformán a mozdonyvezetők, esetleg más, vasúti szakemberek ismerik valamennyit. Ez nem is csoda, hiszen ők voltak a "keresztapák".

Mozdonyvezető /Bene János, Kovács István/ és más vasúti szakemberektől /Buzás József, Kelemen István/ sikerült összeszednem néhány elnevezést. Bár a nevezettek a MÁV debreceni igazgatóságának dolgozói, nem tartom valószínűnek, hogy e mozdonynevek csak a debreceni igazgatóság területén lennének használatosak.

A nevek száma nem nagy, így felesleges lenne kisebb csoportokat megállapítani. Természetesen, zárójelben megadjuk a szakmai /hivatalos/ nevet is. A gőzösöknek csak számuk van; a dízel-, illetve villanymozdonyoknak betűjelük is /M = dízelmotor, V = villanymozdony/ és számuk is.

Gőzmozdonyok: Bivaly /424. sz./: nagy erejű, Truman ~ Truman /411. sz./: amerikai segélyből gyártott magyar mozdonyok a II. világháborút követő években, az akkori amerikai elnök nevééről, Stuka /326. sz./: a stukára emlékeztet, Szputnyik /329. sz./: hegyes orrú, szovjet gyártmányú, Kecske /377. sz./: kis méretű, a kecskére hasonlít, Kacsa /326. sz./: a hátsó része mélyen ül /a köznyelvben ezt nevezik kávédarálónak/, Kapran /325. sz./: vékony a hangja /vagy ahogy az adatközlők mondták: "kissé idétlen"/.

Dízelmozdonyok: Piroska /MDA/: piros színű /az ingázók újab-

ban japán vonat-nak is hívják, mivel ezeken a vonatokon tilos a dohányzás; azaz: "cigi nuku"/, Béka /M 32/: zöld színéről, Go-kart /M 32/: alakjáról, Szergej /M 62/: szovjet gyártmányú, nagy teljesítményű /az argóban az 'oroszlán, szovjet ember' jelentésű Iván szót egyre inkább felváltja a Szergej/, Szúnyog, Dongó /az erdei vasutak - keskeny nyomtávon közlekedő - mozdonyai/: hangjuk után.

Villanymozdonyok: Gigant /V 63/: nagyságáról, Leó /V 62/: Ward-Leonard-hajtással működő mozdony, Szili /V 43/: szilíciumos egyenirányítójáról, Dünnögő /V 41/: a hangjáról.

Újból hangsúlyozzuk, hogy ezek a nevek inkább a szakzsargonhoz tartoznak, kevesen ismerik őket, és az elnevezések egyik alapja éppen a szakma függvénye. A mozdonyvezetők egymás között valahogy ridegnek, keveset mondanak érzik a betűből és számból /vagy csak számból/ álló megnevezést. A nevekből olykor a humor sem hiányzik. Ugy gondolják, hogy így közvetlenebb a kapcsolat az ember és a gép között. Ezt a közvetlen kapcsolatot nem érzékeljük az egyes autótípusoknál, még akkor sem, amikor becézésről van szó, pl. Zsiga /Zsiguli/, Trabcsi, Strabanc /Trabant/, Merci /Mercedes/, Sevró, Sevi /Chevrolet/. MATIJEVICS LAJOSnak is hasonló a véleménye. Ő 20 autótípusnak 35 nevét sorolja fel, s megjegyzi: "... a selejtezés, a gúnyolódás, a fitymálás és az ironia itt sem hiányzik, sőt nagy szerepet játszik a gépkocsik ranglistájának utcanyelvi összeállításában" /Újvidék, Forum Kiadó, é. n. 35-6/. Megállapítását a mozdonynevek esetében nem tapasztaltuk.

MIZSER LAJOS

A TULAJDONNÉV MINT MONDATRÉSZ

A Névtani Értesítő 4. számában FABÓ KINGA "A tulajdonnév - köznévfajváltásokról" című cikkében /49-55/ részletesen elemezve BARABÁS, KÁLMÁN és NÁDASDY "Van-e a magyar nyelvben tulajdonnév?" című tanulmányát /NyK. LXXIX, 135-154/ a következőket írja: "Csak olyan elem tekinthető a nyelvi rendszer részének, amelynek a léte nyelvészeti eszközökkel és módszerekkel bizonyítható. A tulajdonnév létének sem fonológiai, sem morfo-